

HORVÁTH LAJOS

Alag föld és falu a középkori oklevelekben

A középkorban hasznos föld és takaros falu volt Alag. Szomszédai Fót, Sikátor, Palota, Megyer és Keszi. Első okleveles említése 1328-ból való családnév formában: Bocho de Olugh alakban. E földnek és falunak a neve később Alag hangtestben rögződött. Egyesek szerint Alag a magyar al, alsó rész -g képzős származéka. Jelentése feltételezhetően alsó, alsó fekvésű vidék. Figyelemre méltó adat, hogy 926-ban Tomislav horvát király hadserege legyőzte a bolgártörök Alagobotur csapatait, aki Simeon bolgár cár hadvezéréként a szerbek üldözése során behatolt Boszniába. Ez a név alag+o+batur szétbontásban elemezhető. Ahol az alag = al, alsó; az o = szóvégi magánhangzó és a batur = hős, vitéz, vezér jelentésű, összességében kiadja az alvezér jelentést, ha elfogadjuk, hogy az alag al, alsó jelentésű.

De utóbbi esetben azt is kijelenthetjük, hogy nem finn-ugor eredetű etimonnal van dolgunk, mert hogyan is hívhattak volna finn-ugorul egy bolgár-török hadvezért a X. században. Ez tehát onogur-türk kételemű, toldalék nélküli méltóságnév. Ha meggondoljuk, hogy Alag szomszédai nyugatról Besnyő (1245), a későbbi Szentlászló falu a budapesti Árpád-híd pesti hídfőjénél, Megyer és Keszi törzsnevekből képzett településnevek, akkor egy olyan környezet képe sejlik fel, amelyben török nyelvű népek is feltételezhetők a korai Árpád-korban.

A középkori Alag falu temploma, azaz központja a mai fóti határtól néhány száz méterre nyugatra fekvő rom képében maradt korunkra. Alag bizonyosan létezett már az Árpád-korban is, a régészeti terepbejárások ezt igazolták. Ezt azért kell hangsúlyozni, mert Árpád-kori oklevél nem áll a rendelkezésünkre a községről.¹



Templomrom az Alagi-majóban

Első okleveles említése 1328. május 12-ről származik, amikor Pest megye közgyűlésének négy szolgabírója közül az egyik Olugh-i Bocho nevet visel. Vagyis a község neve legelőször a birtokos család nevében jelentkezik.²

1 Kiss Lajos: *Földrajzi nevek etimológiai szótára*. Bp., 1983. 44. ; Sokcsévi Dénes [et al.]: *Déli szomszédaink története*. Bp., [é.n.] 87. ; Torma István (szerk.): *Magyarország régészeti topográfiája 9. A szobi és a váci járás* (XIII.) 2. köt. Bp., 1993. 81-84.

2 Bakács István: *Iratok Pest megye történetéhez. Oklevélregeszték 1002-*

Az Anjou-kori írott források között 1361. szeptember 17-én kelt oklevélben tűnik fel ismét az említett szolgabíró. Ugyanis Bebek István országbíró előtt Zada-i Tamás özvegye elismerte, hogy elhunyt leánya, Erzsébet, Ologh-i Bacsó fia Miklós özvegye hitbére és jegyajándéka címen Olagh-i Kozma vállalt kötelezettségének megfelelően két részletben 50 forintot adott át neki.³ Ebből az derül ki, hogy Ologh-i Bacsó fia Miklósnak Szadai Erzsébettel kötött házasságából utód nem származott. Olagh-i Kozma valószínűleg Miklós testvére, esetleg nagybátyja, aki a jogilag rámaradt, ráterhelt feladatot teljesítette.

Olog-i Demeter fia Kozma legelőször 1345. dec. 3-án szerepel oklevélben, Henc fia János fia Miklós, budavári rector famulusaként, azaz hűbéres szolgájaként. Hűbérura az oklevél tanúsága szerint neki adományozta Csót (Csát) birtokát. Az Alagi családnak ez a birtoka Pusztavacs mellett terült el.⁴

Amikor Nyéki Balázs fia György Hartyán birtokát 1500 forintért eladta Lóránd budai polgárnak 1364. szeptember 22-én a budai káptalan előtt, akkor ennek következtében Alag-i Kozma és felesége, valamint fiuk, Demeter 1366. november 26-án és 1367. április 7-én I. Lajos király, illetve Bebek István országbíró előtt Visegrádon tiltakoztak. Az országbíró az alpereseket elmarasztalta és örök hallgatásra ítélte.⁵

I. Lajos király kérésére a budai káptalan kikereste levéltárából az 1345. december 3-án kelt oklevelet, mely Csát birtok Olog-i Kozma részére való adományozását bizonyította. A budai káptalan ezt 1372. május 5-én a király utasítására átírta.⁶ Ekkoriban, 1371. február 14-én és május 16-án tűnik fel két oklevélben Alagh-i Balázs kijelölt királyi emberként birtokjogi vizsgálatokon. A család leszármazási rendjében elhelyezni nem tudjuk, de neve szerint biztosan Alagon lakott.⁷

Alag birtok, falu maga csak 1383. június 13-án kelt oklevélben szerepel legelőször, amikor Mária királynő vizsgálat és perbehívás lefolytatására utasította a budai káptalant, mert Alag-i Pető fia Tamás panaszt emelt Alagi Kozma fia Demeter ellen, aki Kechew-i (Keszői) Imre fia Miklósnak bizonyos alagi birtokrészt átengedett. Keszi birtokosainak ez az első írásban fennmaradt törekvése, hogy alagi birtokrészeket szerezzenek meg.⁸

A Kesziek, Keszőiek – úgy látszik – még öt év múlva is birtokában voltak az Alagh-i Kozma fia Demeter által Keszői Imre fia Miklósnak juttatott földrésznek. Alagh-i Pető

1437. Bp., 1982. 435. ; Almási Tibor (szerk.): *Anjou-kori oklevéltár XII*. 1328. Bp.-Szeged, 2001. 261.

3 Bakács: *i.m.* 784.

4 Bakács: *i.m.* 784. ; Horváth Lajos, Kovacsics József: *Magyarország történeti statisztikai helységnévtára 15. Pest megye*. Bp., 2000. 161.

5 Bakács: *i.m.* 805, 824, 827.

6 Bakács: *i.m.* 593, 874, 875.

7 Bakács: *i.m.* 864, 869.

8 Bakács: *i.m.* 979, 981. ; Kumorovitz L. Bernát: *Veszprémi regeszták*. Bp., 1953. 11, 13. – Az oklevél eredetije ismeretlen. 1383. jún. 20-án átfirták, ekkor keletkezett a Kechew (Kesző) névalak helyett a helytelen Gecsei családnév, mely tévedés végigfut még a mai szakirodalmon.

fia Tamás ugyanis 1388. január 12-én tiltakozott a budai káptalan előtt az ügyben. Ekkor megnevezték a vitás rész-birtok jellemző pontjait is. Ez a bizonyos földdarab Mihály fia Imre ács telkénél kezdődött a Zugóvíz folyóig haladt és a Hidegkútalja (Hydegkuthaleia) nevű rétig tartott.⁹

Keszői Imre fia Miklós annyira birtokában volt egy alagi rész-birtoknak, hogy Alagra is költözött. Feltételezhetően ő az az Alagh-i Imre fia Miklós, aki királyi emberként iktatást végzett a budai káptalan 1388. augusztus 29-i oklevele tanúsága szerint. Lackfi István nádor ítéletlevele alapján szétválasztották egyfelől Alagh-i Pető fia Tamás és leányai, Erzsébet, Katalin, valamint unokája, Margit leánya Dorottya, másfelől Alagh-i Fábián fia Albert birtokát. A határ kezdődik a Budára vezető út mellett, ahol egy követ ástak el határjelül, dél felé tart Balogh Péter háza mellett, ahol egy kőhatárjelet ástak el, a kőtől délre nyugat felé megy egy völgybe, a Hidegkútnál (Hideghkuth) egy határjelhez ér, majd ugyanarra menve egyenesen jókora távolságra egy fűzfacserje a határjel, majd tovább ugyanarra a Kissziget (Kyszigeth) nevű helynél földhatárjelet emeltek, majd egy réttől északra a Homokút (Homokwth) nevű mezőúthoz értek.¹⁰

Ez időig két alagi jobbágyrendű lakost neveztek meg az oklevelek 1388-ban Mihály fia Imre ácsot és Balogh Pétert.

Alagi Pető fia Tamás 1396. július 19-én tiltakozott a váci káptalan előtt, hogy Kechew-i Imre fia Miklós, akit felváltva Alaginak is neveztek, hitbért és nászajándékot adjon ki Alagi Kozma fia Demeter birtokából, melyet, mint törvényes örökösnek, Alagi Pető fia Tamásnak kellene kiadnia.¹¹

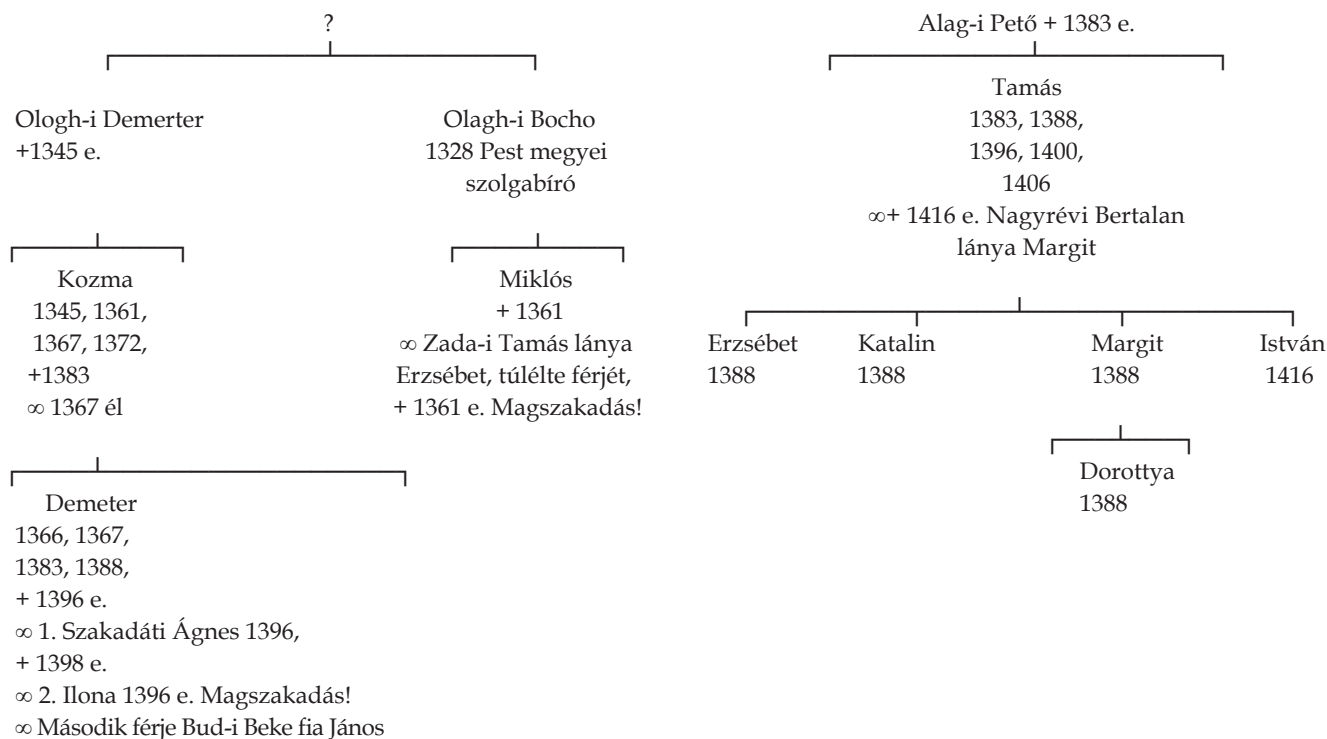
Ezután a budai káptalan előtt 1396. október 1-jén Szakadati György fia Jakab elismerte, hogy Alagh-i Imre fia Miklós kiadta Alagi Kozma fia Demeter hagyatékából az őt illető hozományt és nászajándékot. Ez úgy értelmezhető, hogy Demeter fiú utód hátrahagyása nélkül hunyt el, felesége pedig Szakadati lány volt.¹² Ez a per 1398. augusztus 3-án Vácott, András örkanonok és Péter püspöki vikárius bizonyáglevelé szerint, kiegyezéssel ért véget. Alagi Kozma fia Demeter özvegye Ilona (Elena), aki az egyezés idején már Bugyi (Bud-i) Beke fia János felesége, az első férje birtokaiból járó hozomány és nászajándék fejében Alagi Pető fia Tamástól per útján 25 márkát kapott, és ennek fejében átadta zálogba Tamásnak Demeter birtokrészeit.

A vikárius ugyancsak Demeter birtokrészeiből Demeter első felesége, Szakadati Ágnes hozománya és nászajándéka fejében Ágnes testvéreinek, Jakabnak 50 márkát megítélt. Minthogy Demeter birtokrészeinek 24,5 márkára becsült része Alagi Imre fia Miklós kezén volt, ezt az összeget ennek, a fennmaradó 25,5 márkát, pedig Tamásnak kellett kifizetnie.

Fogott bírák közreműködésével létrejött egyezés szerint Alagi Imre fia Miklós tartozása fejében 210 forintot adott Szakadati Jakabnak, aki jogosult lett a Demeter özvegyének kezén lévő birtokrészt is magához váltani, majd Alagi Pető fia Tamás az alagi és csáti birtokrészeit is neki fogja elzálogosítani. György karpap és a vacsi (pusztavacsi) plébános Szakadati Jakabot az alagi és csáti birtokrészekbe be is vezette.¹³

A dolgozat, a Várostörténeti pályázat díjnyertes munkájának részlete.

Az Alagi család a XIV. században



9 Bakács: *i.m.* 999 ; Kumorovitz: *i.m.* 44.

10 Bakács: *i.m.* 1013 ; Kumorovitz: *i.m.* 60.

11 Bakács: *i.m.* 1088 ; Kumorovitz: *i.m.* 214.

12 Bakács: *i.m.* 1090 ; Kumorovitz: *i.m.* 218.

13 Bakács: *i.m.* 1108 ; Kumorovitz: *i.m.* 256.